

Обговорення актуальної практики Верховного Суду в спорах, що виникають у сфері захисту природного довкілля та екологічних прав

Автор: Берназюк Ян

Організація: Верховний Суд

Видання: Конституціоналіст · 2021

Дата публікації: 2024-08-29

Постійна адреса: <https://constitutionalist.com.ua/obhovorennia-aktualnoi-praktyky-verkhovnoho-sudu-v-sporakh-shcho-vynykaiut-u-sferi-zakhystu-pryrodnoho-dovkillia-ta-ekolohichnykh-prav/>

Відомості про матеріал

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

ДНІПРОВСЬКЕ РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ

періодичне навчання суддів окружних та апеляційних адміністративних судів з метою підвищення рівня їхньої кваліфікації на всеукраїнському семінарі на тему:

«Правовий механізм захисту довкілля як складова

національної безпекової політики України»

(25 березня 2021 року)

ТЕМА:

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Верховного Суду

Матеріал 2

- Конституція України
- Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, є об'єктами права власності Українського народу, розпорядження якими здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією
- (ч. 1 ст. 13).

Матеріал 3

- Конституція України
- Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону
- (ч. 2 ст. 13).

Матеріал 4

- Конституція України
- Кожна людина має невід'ємне право на життя (ч. 1 ст. 27)

Матеріал 5

- Конституція України
- Власність зобов'язує та не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству (ч. 3 ст. 13).

Матеріал 6

- Конституція України
- Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави (ст. 16).

Матеріал 7

- Конституція України
- Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі
- (ч. 7 ст. 41).

Матеріал 8

- Конституція України
- Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди
- (ч. 1 ст. 50).
- Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена (ч. 2 ст. 50).

Матеріал 9

- Конституція України
- Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі та відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66).

Висновки

- Водні ресурси
- Прісні підземні води – це природний ресурс із подвійним правовим режимом, а тому, використовуючи підземні води, слід керуватися і водним законодавством, і законодавством про надра
- ВИСНОВКОК
- СУДУ
- 09 квітня 2019 року Верховний Суд розглянув справу за позовом Товариства до Державної екологічної інспекції про скасування пунктів припису.
- Суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що не підлягає скасуванню пункт 8 припису, оскільки ТОВ використовувало воду не тільки для власних господарсько-побутових потреб, а і для виробничих, а тому зобов'язано мати спеціальний дозвіл на користування надрами.
- Зокрема було встановлено, що ТОВ займається виробництвом олії та тваринних жирів, здійснюючи водопостачання з трьох підземних артезіанських свердловин, з розрахунковою потребою 376,1 куб. м/добу.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 09 квітня 2019 року у справі № 815/5254/16

Висновки

- Водні ресурси
- На підставі аналізу положень Водного кодексу України та Кодексу України про надра, колегія суддів дійшла висновку про те, що «видобувати підземні води без отримання спеціального дозволу на користування надрами – при використанні підземних вод за умови не перевищення продуктивності забору води в обсязі 300 кубічних метрів на добу – мають право суб'єкти господарювання тільки для власних господарсько-побутових потреб, а видобуток підземних вод для здійснення господарської діяльності вимагає отримання спеціального дозволу уповноваженого державою органу».
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 09 квітня 2019 року у справі № 815/5254/16

Висновки

- Атмосферне повітря
- Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за відсутності відповідного дозволу є підставою для застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю)
- ВИСНОВОК
- СУДУ
- 09 квітня 2019 року Верховний Суд розглянув справу за позовом Державної екологічної інспекції до ТОВ про застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю) у вигляді повного зупинення роботи, шляхом опломбування (опечатування), джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, а саме: інвертору зварювального, трансформаторів зварювальних, різачу для різки металів, бетононасосу (дизельний) та будівельного майданчика, до отримання відповідачем дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря вказаними джерелами викидів.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 09 квітня 2019 року у справі № 820/2357/17

Матеріал 13

- Атмосферне повітря
- Факт неотримання відповідачем дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря вказаними стаціонарними джерелами в порядку статті 10 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» встановлено актом, який складено за результатами проведення позивачем планової перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства в галузі охорони атмосферного повітря, водних і земельних ресурсів щодо поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами відповідачем.
- З метою усунення виявлених порушень позивачем винесено припис, пунктом 1 якого зобов'язано відповідача отримати дозвіл на викиди забруднюючих речовин на перелічені джерела викидів.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 09 квітня 2019 року у справі № 820/2357/17

Висновки

- Атмосферне повітря
- Оскільки ТОВ не усунуто порушень, виявлених Держекоінспекцією, що створює загрозу життю та здоров'ю людей, суд приходить до висновку про задоволення позовних вимог в частині застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю) до ТОВ у вигляді повного зупинення роботи перелічених джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря до отримання ТОВ відповідного дозволу.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 09 квітня 2019 року у справі № 820/2357/17

Висновки

- Атмосферне повітря
- Заходи щодо врахування думки громадськості, забезпечення гласності та відкритості інформації про екологічні наслідки, які матиме провадження господарської діяльності, що передбачає поводження зі шкідливими речовинами, передують проведенню екологічної експертизи
- ВИСНОВОК
- СУДУ
- 18 жовтня 2018 року Верховний Суд розглянув справу за позовом Департаменту екології та природних ресурсів ОДА до Товариства про скасування дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; анулювання позитивного висновку державної екологічної експертизи.
- У заключній частині висновку державної екологічної експертизи зазначено, що заява про екологічні наслідки діяльності розміщена у випуску газети «Трибуна інформ»; думку громадськості враховано – надано акт відкритого засідання.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року у справі № 820/3552/17

Висновки

- Атмосферне повітря
- Судами встановлено, що ТОВ було надано неправдиві відомості щодо оприлюднення в засобах масової інформації заяви про екологічні наслідки діяльності, що є істотним порушенням у процедурі отримання висновку державної екологічної експертизи.
- Департамент в адміністративному позові посиляється на недостовірність відомостей про використання у якості палива для розпалювання установки термоліза дров, вугілля або технічного вуглецю.
- З цього приводу судами попередніх інстанцій встановлено, що до складу виробництва входять: основне виробництво – установка термолізу, ємність зберігання палива та допоміжне виробництво – опалювальні агрегати та склад.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року у справі № 820/3552/17

Висновки

- Атмосферне повітря
- В основі переробки (утилізації) вуглеводородомістких відходів використовується метод термічного розпаду (термічний крекінг або термоліз) на прості органічні сполуки. Під впливом високої температури без доступу кисню відбуваються деструктивні перетворення. В процесі термолізу вивільняється технічний вуглець, який входить до складу відходів та парогазова суміш. За результатом охолодження парогазової суміші та її ректифікації утворюється рідка паливна фракція – паливо пічне. Паливо для розпалювання установки термолізу – дрова, вугілля або технічний.
- При цьому, зазначеним висновком державної екологічної експертизи не передбачено використання у якості палива відходів процесу переробки автомобільних шин, що містять в собі обгорілі частки гуми.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року у справі № 820/3552/17

Висновки

- Атмосферне повітря

- Відповідно до статті 12 Закону України «Про екологічну експертизу» висновки державної екологічної експертизи є обов'язковими для виконання. Судом встановлено та матеріалами справи підтверджено, що відповідно до акта фактичного обстеження території промайданчика ТОВ зафіксовано наявність великої кількості використаних автомобільних шин».
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року у справі № 820/3552/17

Висновки

- Захист ґрунту
- Спеціальним законом у спірних правовідносинах щодо здійснення державного контролю за використанням та охороною земель є Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель»
- ВИСНОВОК
- СУДУ
- 13 березня 2019 року Верховний Суд розглянув справу за позовом товариства до Головного управління Держгеокадастру про визнання протиправними дій по проведенню перевірки дотримання вимог земельного законодавства та щодо оформлення протоколу про адміністративне правопорушення, визнання протиправним та скасування припису
- У цьому спорі відповідач довів належними та допустимими доказами з посиланням на відповідні положення закону законність та обґрунтованість своїх дій.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 826/11708/17

Матеріал 20

- Захист ґрунту
- Перевіркою з питань дотримання земельного законодавства встановлено, що на території Кам'янської сільської ради Товариством проводить розвідувальні роботи по пошуку вуглеводнів на землях сільськогосподарського призначення (рілля) наданих для товарного сільськогосподарського виробництва паях громадян. Позивач здійснив зняття поверхневого шару ґрунту на земельній ділянці за відсутності відповідного дозволу та проекту рекультивації земель, чим порушив вимоги статті 168 Земельного кодексу України.
- Позивач як на підставу протиправності дій відповідача та оскаржуваних рішень посилається на норми Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», однак з аналізу даних нормативно-правових актів вбачається, що вони стосуються безпосередньо сфери господарської діяльності відносно суб'єктів господарювання та жодним чином не стосуються перевірок земельних ділянок.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 826/11708/17

Матеріал 21

- Захист ґрунту
- Посилання позивача на відсутність в оскаржуваних актах перевірки виду її проведення (планова чи позапланова), а також письмового завчасного повідомлення про її проведення, що закріплено у Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» є необґрунтованими, оскільки під час перевірки відповідач не керувався вищезазначеним Законом, а керувався безпосередньо положеннями Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель».
- В частині порушень відповідачем процесуального характеру під час проведення перевірки, колегія суддів зазначає, «що будь-які процедурні порушення, пов'язані із самим процесом оформлення

результатів діяльності суб'єктів владних повноважень по фіксації недотримання суб'єктом приватного права вимог законодавства оцінюється судом з урахуванням всіх обставин справи та необхідністю досягнення балансу між інтересами особи правопорушника та публічними інтересами.

- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 826/11708/17

Матеріал 22

- Захист ґрунту
- Зазначене, особливо стосується фіксації порушень з боку суб'єктів приватного права у публічній сфері, зокрема, питань охорони земель, безпеки довкілля, благоустрою населених пунктів, розпорядження комунальною та державною власністю, запобігання виникнення техногенних катастроф тощо.
- Такі формальні неточності не можуть бути, за загальним правилом, самостійною підставою для скасування по суті правомірних рішень суб'єктів владних повноважень, спрямованих на забезпечення законності та захист публічних інтересів».
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 826/11708/17

Висновки

- Захист водойм
- Судовий контроль за законністю рішень місцевих органів влади щодо планування забудови території стосується захисту суспільного інтересу
- ВИСНОВКОК
- СУДУ
- Справа за позовом об'єднання співвласників багатоквартирного будинку до Виконавчого комітету Вишневої міської ради про зобов'язання внести зміни до містобудівних умов та обмежень для проектування об'єкта будівництва на земельній ділянці.
- На обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що містобудівні умови та обмеження видані з порушенням вимог ч. 5 ст. 29 Закону України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності», оскільки у містобудівних умовах та обмеженнях не вказано, зокрема, про знаходження земельної ділянки у межах нормативної прибережної захисної смуги струмка Желань.
- Постанова Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 810/726/18

Висновки

- Захист водойм
- Суд першої інстанції відмовив позивачу у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції залишив без змін рішення суду першої інстанції. Верховний Суд не погодився з рішеннями суддів попередніх інстанцій з огляду на таке.
- Колегія суддів, проаналізувавши ст. 29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та Порядок надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки, їх складу та змісту, затвердженого наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 7 липня 2011 року № 109, дійшла висновку, що містобудівні умови та обмеження видаються на підставі містобудівної документації при зверненні зацікавленої особи.
- Постанова Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 810/726/18

Матеріал 25

- Захист водойм

- Підставою відмови в наданні містобудівних умов та обмежень є, зокрема, невідповідність намірів забудови земельної ділянки положенням відповідної містобудівної документації на місцевому рівні.
- Необхідні для початку нового будівництва містобудівні умови та обмеження не можуть видаватися органами місцевого самоврядування без врахування забудовником водойми, яка пов'язана із земельною ділянкою, що планується до забудови.
- Постанова Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 810/726/18

Матеріал 26

- Захист водойм
- Суди попередніх інстанцій не надали належної правової оцінки тому, що у спірних містобудівних умовах та обмеженнях не враховано знаходження струмка та, відповідно, не встановлено його статус і не оцінено на цій підставі правомірність неврахування водойми у містобудівних умовах та обмеженнях.
- Верховний Суд при винесенні рішення врахував, що рішення у цій справі впливає на захист суспільного інтересу жителів м. Вишневе щодо дотримання закону місцевими органами влади при вирішенні соціально важливих питань планування забудови території, а також збереження природного фонду.
- Постанова Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 810/726/18

Висновки

- Захист водойм
- Використання земель, що відносяться до прибережних захисних смуг, здійснюється на основі нормативно-технічної документації з землеустрою щодо використання земель, що належать до прибережних захисних смуг
- ВИСНОВКОК
- СУДУ
- 22 квітня 2019 року Верховний Суд розглянув справу за позовом Державної екологічної інспекції до Фермерського господарства про застосування заходів реагування у вигляді заборони використання самовільної зайнятої земельної ділянки з подальшим приведенням її до попереднього стану.
- Суди попередніх інстанцій встановлено факт побудови відповідачем водонакопичувальних басейнів на прибережній захисній смузі р. Білка в порушення вимог водоохоронного законодавства. Постановою Кабінету Міністрів України від 08 травня 1996 року № 486 затверджено Порядок визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності в них.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 22 квітня 2019 року у справі № 806/11/16

Матеріал 28

- Захист водойм
- У пунктах 4, 5 Порядку № 486 визначено, що у межах водоохоронних зон виділяються землі прибережних захисних смуг та смуги відведення з особливим режимом їх використання відповідно до статей 88–91 Водного кодексу України. Розміри і межі водоохоронних зон визначаються проектом на основі нормативно-технічної документації.
- Проекти цих зон розробляються на замовлення фізичних та юридичних осіб, узгоджуються з власниками землі, землекористувачами, Мінприроди, Держводагентством та територіальними органами Держземагентства, а на території Автономної Республіки Крим – з органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань екології та природних ресурсів, водного господарства та земельних ресурсів і затверджуються відповідними місцевими органами виконавчої влади або виконавчими комітетами рад.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 22 квітня 2019 року у справі № 806/11/16

Висновки

- Захист водойм
- Для використання земель, що відносяться до прибережних захисних смуг, передбачено окремі проекти землеустрою. Однак, в матеріалах справи відсутня нормативно – технічна документація з землеустрою щодо використання земель, що належать до прибережних захисних смуг.
- ВС вирішив, що «оскільки відповідач не надав належних доказів на підтвердження того, що земельна ділянка площею 1,3 га, яка розташована в межах прибережної захисної смуги, використовується згідно проекту на основі нормативно-технічної документації з використання земель прибережної захисної смуги, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правомірного висновку, що вона є самовільно зайнятою.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 22 квітня 2019 року у справі № 806/11/16

Висновки

- Захист водойм
- Земельна ділянка, яка входить до прибережної захисної смуги річки, може надаватись згідно з чинним законодавством лише в оренду
- ВИСНОВОК
- СУДУ
- 21 червня 2018 року Верховний Суд розглянув справу за позовом особи до Великодмитровицької сільської ради Обухівського району Київської області про визнання протиправним та скасування рішення; зобов'язання повторно розглянути клопотання позивача щодо надання дозволу на розробку проекту відведення земельної ділянки у власність орієнтовною площею 0,20 га для ведення особистого селянського господарства.
- Суди попередніх інстанцій відмовили у задоволенні позову.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 21 червня 2018 року у справі № 372/3411/15-а

Матеріал 31

- Захист водойм
- Рішенням Великодмитровицької сільської ради Обухівського району Київської області позивачу відмовлено в наданні дозволу на розробку проекту відведення земельної ділянки у власність орієнтовною площею 0,20 га для ведення особистого селянського господарства, оскільки дана земельна ділянка є напрямком та заплавою річки Тихань, рекомендовано особі клопотати щодо передачі земельної ділянки на умовах оренди для сінокошіння, рибогосподарських потреб (у тому числі рибництва (аквакультури), культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт, догляду, розміщення та обслуговування об'єктів портової інфраструктури і гідротехнічних споруд тощо.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 21 червня 2018 року у справі № 372/3411/15-а

Висновки

- Захист водойм
- Підставами для такого рішення визначено статтю 25, пункт 34 частини першої статті 26, статтю 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статті 12, 59, 60, 61, 83 Земельного кодексу України, а також статті 10, 80, 88,89 Водного кодексу України.
- Враховуючи, що спірна земельна ділянка є напрямком та заплавою річки Тихань, колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновком судів першої та апеляційної інстанції.

- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 21 червня 2018 року у справі № 372/3411/15-а

Висновки

- Захист водойм
- При визначенні правового режиму земельних ділянок за відсутності проекту землеустрою з встановлення прибережної захисної смуги необхідно виходити із нормативних розмірів прибережних захисних смуг, встановлених законодавством
- ВИСНОВКОК
- СУДУ
- 19 червня 2018 року Верховний Суд розглянув справу за позовом особи до Головного управління Держгеокадастру про зобов'язання вчинити певні дії.
- Суд апеляційної інстанції відмовив у задоволенні адміністративного позову та виходив з того, що відповідна земельна ділянка позивача знаходиться на відстані 10 м до найближчого водного об'єкта, річки Сіверський Донець, та відповідно належить до земель водного фонду.
- На цій підставі апеляційний суд дійшов до висновку, що оскільки земельна ділянка, щодо якої прийнято рішення про відмову у внесенні відомостей до Державного земельного кадастру щодо державної реєстрації права власності, знаходиться на відстані ближче, ніж визначено статтею 88 Земельного кодексу України реєстрація права власності відносно неї не є можливою.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 19 червня 2018 року у справі № 820/2384/17

Матеріал 34

- Захист водойм
- В оскаржуваному рішенні державного кадастрового реєстратора підставою відмови у внесенні відомостей про спірну земельну ділянку до Державного земельного кадастру є невідповідність поданих документів вимогам законодавства, зокрема, віднесення спірної земельної ділянки згідно статей 58-61 Земельного кодексу України, статей 87-89 Водного кодексу України до земель водного фонду (водоохоронна зона, прибережно-захисна смуга р. Сіверський Донець).
- При визначенні правового режиму земельних ділянок за відсутності проекту землеустрою зі встановлення прибережної захисної смуги необхідно виходити із нормативних розмірів прибережних захисних смуг, встановлених статтею 88 Водного кодексу України, та орієнтовних розмірів і меж водоохоронних зон, що визначаються відповідно до Порядку № 486.
- Постанова КАС у складі Верховного Суду від 19 червня 2018 року у справі № 820/2384/17

Висновки

- Захист водних біоресурсів
- Видача дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів без погодження з постійним користувачем земель водного фонду є неправомірною
- Спеціальне використання водних біоресурсів, які є частиною тваринного світу, здійснюється на підставі дозволу, що видається у встановленому законом порядку, у тому числі за наявності права користування відповідним рибогосподарським водним об'єктом, оформленим за погодженням із постійним користувачем земельної ділянки
- ВИСНОВКОК
- СУДУ

- Справа за позовом прокурора до Державного агентства рибного господарства України, Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства про визнання незаконним і скасування погоджень, визнання незаконним і скасування дозволу.
- Постанова Верховного Суду від 19 листопада 2019 року у справі № 806/1350/15

Висновки

- Захист водних біоресурсів
- Суть спору полягає, зокрема, в тому, що Управління видало фізичній особі – підприємцю дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів без наявності в останнього правовстановлюючих документів на користування земельною ділянкою водного фонду та без погодження такого рішення з постійним користувачем земельної ділянки, на якій розташоване водосховище.
- Суди першої та апеляційної інстанцій, відмовляючи в задоволенні позову, дійшли висновку, що законодавством не передбачено подання правовстановлюючих документів чи необхідності погодження з постійним користувачем земельної ділянки водного фонду для отримання дозволу на постійне використання водних біоресурсів у зв'язку з тим, що у користування надається не водосховище, а біоресурси, які у ньому перебувають.
- Верховний Суд не погодився з таким висновком і скасував рішення судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на таке.
- Постанова Верховного Суду від 19 листопада 2019 року у справі № 806/1350/15

Матеріал 37

- Захист водних біоресурсів
- Колегія суддів, проаналізувавши положення Земельного кодексу України, Водного кодексу України, законів України «Про тваринний світ», «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», встановила, що використання фізичними та юридичними особами земель водного фонду державної та комунальної власності може здійснюватися на умовах оренди, постійного або тимчасового користування. У разі перебування земель водного фонду у власності або постійному користуванні відповідних суб'єктів, у тимчасове користування такі об'єкти надаються за погодженням із постійними землекористувачами або за згодою власників.
- Постанова Верховного Суду від 19 листопада 2019 року у справі № 806/1350/15

Матеріал 38

- Захист водних біоресурсів
- Надання дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів без погодження з постійним землекористувачем порушує не тільки права останнього, але й інтереси держави, що виражається у недотриманні порядку спеціального користування водних біоресурсів водосховища, яке використовується, зокрема, для водопостачання мешканців відповідної територіальної громади.
- Постанова Верховного Суду від 19 листопада 2019 року у справі № 806/1350/15

Висновки

- Захист водойм

- Законодавством визначено два види негативних наслідків для користувача у разі порушення ним вимог режиму рибогосподарської експлуатації водосховища, а саме: тимчасове призупинення режиму за вчинене порушення і скасування режиму за неодноразові порушення або невиконання припису. Конкретні підстави для застосування того чи іншого виду санкції визначаються Інструкцією про порядок здійснення штучного розведення, вирощування риби, інших водних живих ресурсів та їх використання в спеціальних товарних рибних господарствах, затвердженою наказом Державного комітету рибного господарства України від 15 січня 2008 року № 4
- ВИСНОВОК
- СУДУ
- Справа за позовом особи до Державного агентства рибного господарства України, Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства за участю третьої особи – підприємства як користувача водосховища, про визнання бездіяльності неправомірною та зобов'язання вчинити дії.
- Постанова Верховного Суду від 29 квітня 2020 року у справі № 802/1145/17-а

Висновки

- Захист водних біоресурсів
- Суть спору полягає в тому, що особа звернулася до суду та просила визнати протиправною бездіяльність відповідачів, яка, на її думку, виразилася у невжитті заходів щодо скасування режиму рибогосподарської експлуатації водосховища користувачу водосховища у зв'язку з постійним недотриманням такого режиму, чим порушено право позивача як загального користувача водними ресурсами водосховища.
- Судом першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, у задоволенні адміністративного позову відмовлено. При цьому суди виходили з того, що відсутність протиправної бездіяльності зі сторони відповідачів підтверджено зібраними у справі доказами, зокрема: актами перевірки, складеними за результатами здійснення контрольних заходів щодо дотримання користувачем водосховища режиму рибогосподарської експлуатації водосховища.
- Постанова Верховного Суду від 29 квітня 2020 року у справі № 802/1145/17-а

Висновки

- Захист водних біоресурсів
- Верховний Суд погодився з такими висновками судів першої та апеляційної інстанцій, зважаючи на те, що розділом 3 Інструкції № 4 визначено вичерпний перелік підстав, за наявності яких можливе тимчасове призупинення дії або скасування режиму рибогосподарської експлуатації водного об'єкта. Зокрема, колегія суддів врахувала, що пунктом 3.1 Інструкції № 4 передбачено, що дію режиму може бути тимчасово призупинено спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань рибного господарства України у разі подання органів, визначених пунктом 2.14 цієї Інструкції, щодо: порушення користувачем вимог цієї Інструкції; погіршення стану запасів водних живих ресурсів у рибогосподарському водному об'єкті; несвоєчасного надання звітів щодо вселення та вилучення водних живих ресурсів до територіальних органів рибоохорони.
- Постанова Верховного Суду від 29 квітня 2020 року у справі № 802/1145/17-а

Висновки

- Захист водних біоресурсів
- На цій підставі Верховний Суд сформулював правовий висновок, відповідно до якого
- подання про скасування режиму рибогосподарської експлуатації може подаватися Державним агентством рибного господарства України виключно з підстав неодноразового невиконання приписів

або неодноразового порушення користувачем вимог законодавства або режиму. Неодноразовість полягає у систематичному невиконанні користувачем приписів або порушенні вимог законодавства або режиму; відповідні факти мають бути зафіксовані документально шляхом попереднього здійснення відповідного державного нагляду (контролю) та застосування заходів впливу до порушника, зокрема у формі винесення відповідного припису.

- Постанова Верховного Суду від 29 квітня 2020 року у справі № 802/1145/17-а

Висновки

- Безпечне довкілля
- З метою забезпечення права людини на безпечне для життя та здоров'я довкілля суб'єкти господарювання, що здійснюють, зокрема, виробничу діяльність з видобутку руди підземним способом, зобов'язані вживати додаткові заходи в частині збереження домобудівель в зоні, що зазнає негативного впливу від підземних гірничих робіт
- ВИСНОВКОК
- СУДУ
- Справа за позовом Товариства до Головного управління Державної служби з питань праці про скасування пункту припису.
- Суть цієї справи полягає у тому, що за зверненням глави громади селища, яке перебуває у зоні негативного впливу виробничої діяльності позивача, посадовими особами ГУ Держпраці було проведено позапланову перевірку ведення позивачем робіт, пов'язаних з геологічним вивченням надр, їх використанням та охороною, використанням і переробкою мінеральної сировини з підземного видобутку руди (на правах шахт).
- Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 804/3108/16

Матеріал 44

- Захист водних біоресурсів
- За результатом цієї перевірки було встановлено невиконання позивачем спеціальних Заходів охорони жилих будівель селища при веденні підземних гірничих робіт, розроблених з метою збереження домобудівель в зоні, що зазнає негативного впливу від підземних гірничих робіт.
- У зв'язку з цим, ГУ Держпраці, крім іншого, видано припис про усунення зазначеного порушення у встановлений термін. Не погоджуючись з вимогами припису, позивач звернувся до суду з адміністративним позовом, обґрунтовуючи позовні вимоги відсутністю, на думку позивача, негативного впливу на домоволодіння селища.
- Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 804/3108/16

Матеріал 45

- Захист водних біоресурсів
- Постановою суду першої інстанції адміністративний позов задоволено. Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив з того, що проектом заходів охорони селища передбачено необхідність збереження домоволодінь (будівель) селища в зоні зсуву на період досягнення допустимих деформацій.
- Постановою суду апеляційної інстанції апеляційну скаргу ГУ Держпраці задоволено, постанову суду першої інстанції скасовано та прийнято нову постанову про відмову в задоволенні позову.

- Висуваючи позивачу вимогу про усунення у встановлений термін виявленого порушення щодо невиконання Проекту заходів в частині збереження домобудівель в зоні зрушення завдяки проведенню поточного ремонту до періоду досягнення допустимих деформацій земної поверхні, відповідач діяв на підставі та у спосіб, що передбачені чинним законодавством України.
- Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 804/3108/16

Висновки

- Захист водних біоресурсів
- Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду погодився з такими висновками суду апеляційної інстанції.
- Суд касаційної інстанції виходив зі змісту Заходів охорони жилих будівель селища при веденні підземних гірничих робіт, порушення якого встановлено в акті перевірки, і на усунення яких видано оскаржуваний припис, з якого вбачається, що для мінімізації цього шкідливого впливу, для відкладення у часі виникнення допустимих деформацій земної поверхні, при наявності яких подальша експлуатація за призначенням споруд при їх пошкодженні можлива за умови проведення поточних налагоджувальних і ремонтних робіт.
- Оскільки позивачем обґрунтованість закріплених у Заходах охорони жилих будівель селища при веденні підземних гірничих робіт вимог не було спростовано, а вимоги цих Заходів не були виконані.
- Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 804/3108/16

Висновки

- Захист водних біоресурсів
- На цій підставі Верховним Судом сформульовано правовий висновок, відповідно до якого
- індивідуальне право (інтерес) у формі гарантованого частиною першою статті 42 Конституції України права на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом, протиставляється публічному інтересу, який виражається у дотриманні вимог екологічної безпеки, забезпеченні державою права на безпечне для життя і здоров'я людини довкілля, гарантованого статтею 50 Конституції України, та, за загальним правилом, має безумовний пріоритет. Для дотримання оптимального балансу між вказаним індивідуальним правом та суспільним інтересом суб'єкти господарювання, що здійснюють господарську діяльність у сфері надрокористування, зобов'язані вживати додаткові заходи для попередження або зменшення негативного впливу на домоволодіння, які знаходяться у зоні, що зазнає негативного впливу від підземних гірничих робіт.
- Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 804/3108/16

Матеріал 48

- Функціонування національних природних парків
- Постановою Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16 було задоволено касаційні скарги НПП «Дворічанський» та Мінекології, скасовано рішення Харківського окружного адміністративного суду від 25 квітня 2018 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 12 грудня 2018 року, прийнято нову постанову про відмову в задоволенні адміністративного позову фізичної особи до Мінекології (треті особи Кам'янська сільська рада Дворічанського району Харківської області, НПП "Дворічанський") про визнання незаконним та скасування наказу Мінекології № 42 від 03 лютого 2016 року «Про затвердження Проекту організації території Національного природного парку «Дворічанський», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів».
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Висновки

- Функціонування національних природних парків
- Верховний Суд визнав помилковим висновок судів попередніх інстанцій про те, що Мінекології не надало суду доказів про залучення позивача до обговорення з ним проекту організації НПП «Дворічанський з метою врахування його інтересів, як власника земельної ділянки, а також те, що спірний наказ порушує приватні та земельні права позивача.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 50

- Функціонування національних природних парків
- Правові основи організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення його природних комплексів та об'єктів визначаються Законом України «Про природно заповідний фонд України» від 16 червня 1992 року № 2456-XII.
- Згідно зі статтею 2 Законом України «Про природно заповідний фонд України» відносини в галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення його природних комплексів регулюються Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища", цим Законом та іншими актами законодавства України.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 51

- Функціонування національних природних парків
- Відповідно до статті 7 Закону України «Про природно заповідний фонд України» межі територій та об'єктів природно-заповідного фонду встановлюються в натурі відповідно до законодавства.
- До встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду в натурі їх межі визначаються відповідно до проектів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 52

- Функціонування національних природних парків
- Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 06 липня 2005 року № 245 затверджено Положення про Проект організації території Національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів (далі - Положення № 245).
- Пунктами 1.1., 1.3. Положення № 245 зазначено, що це Положення визначає завдання, зміст, порядок розроблення, затвердження і впровадження Проекту організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів (далі - Проект організації території).
- Проект організації території розробляється відповідно до законодавства з метою визначення і обґрунтування заходів щодо провадження діяльності, охорони, відтворення та використання природних комплексів та об'єктів, а також визначення та обґрунтування стратегії розвитку національного природного парку.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 53

- Функціонування національних природних парків

- Наведені вище обставини свідчать про те, що при затвердженні Проекту організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів НПП «Дворічанський», Мінприроди повинно було перевірити дотримання вимог Положення про Проект організації території під час розроблення та погодження Проекту організації території, яке було чинне в редакції станом на час затвердження Мінприроди Проекту організації території.
- Статтею 21 Закону «Про природно заповідний фонд України» передбачено, що на території національних природних парків з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів, їх особливостей встановлюється диференційований режим щодо їх охорони, відтворення та використання згідно з функціональним зонуванням.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 54

- Функціонування національних природних парків
- Зонування території національного природного парку, рекреаційна та інша діяльність на його території провадяться відповідно до Положення про національний природний парк та Проекту організації території національного природного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів, що затверджується центральним органом виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 55

- Функціонування національних природних парків
- Як вбачається з матеріалів справи, відповідачем було подано до суду першої інстанції листи НПП «Дворічанський», адресовані Держземагентству у Дворічанському районі Харківської області, Головному управлінню Держсанепідемслужби у Харківській області та ректору Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 56

- Функціонування національних природних парків
- Вказані листи підтверджують факт того, що адміністрацією парку проведено пошук та визначено заінтересованих осіб, яких, в свою чергу, долучено для співпраці з метою розробки проекту організації території НПП «Дворічанський».
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 57

- Функціонування національних природних парків
- Суд також виходив з того, що залучення до участі у розробці Проекту усіх власників та користувачів земельних ділянок, осіб, що у той чи інший спосіб використовують природні ресурси на територіях, що входять до складу парку не вимагається та не зобов'язується.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 58

- Функціонування національних природних парків

- Крім того, суд звернув увагу на те, що, як встановлено судовим розглядом, позивачу було відомо про створення НПП «Дворічанський», однак ним не було вчинено жодних дій направлених на залучення її до розроблення Проекту як заінтересованої особи.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Висновки

- Функціонування національних природних парків
- Суд критично оцінив висновки судів попередніх інстанцій та доводи позивача про те, що Проектом організації території НПП «Дворічанський» порушується право власності позивача на земельну ділянку, яке полягає в обмеженні права користування нею власною земельною ділянкою, у зв'язку із чим фізична особа є зацікавленою особою
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 60

- Функціонування національних природних парків
- Згідно статті 21 Закону України «Про природно-заповідний фонд» на території національних природних парків з урахуванням природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів, їх особливостей встановлюється диференційований режим щодо їх охорони, відтворення та використання згідно з функціональним зонуванням, серед іншого господарська зона - у її межах проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу парку, на яких господарська та інша діяльність здійснюється з додержанням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 61

- Функціонування національних природних парків
- Як встановлено судами більшість території парку віднесені до господарської зони. Зокрема земельні ділянки, що перебувають у приватній власності, у тому числі і позивача, не підлягають вилученню.
- У господарській зоні не обмежується звичайна господарська діяльність з дотриманням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища. Крім того, не обмежуються інші види використання природних ресурсів: сінокосіння, випасання худоби, заготівля ягід, грибів, лікарських рослин, деревних соків, рибальство, мисливство, бджільництво тощо. Певні обмеження та заборони встановлюються у заповідній зоні парку, але створення заповідних зон на території, де проживає позивач, Проектом організації парку не передбачено.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 62

- Функціонування національних природних парків
- Відповідно до статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 63

- Функціонування національних природних парків

- На сьогодні Україна взяла на себе низку міжнародних зобов'язань, які, зокрема передбачають створення та забезпечення функціонування національних природних парків.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 64

- Функціонування національних природних парків
- До таких міжнародних договорів, серед іншого, слід віднести:
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 65

- Функціонування національних природних парків
- До таких міжнародних договорів, серед іншого, слід віднести:
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 66

- Функціонування національних природних парків
- Суд також врахував, що "Національний природний парк" - категорія природно-заповідного фонду в Україні та світі, територія, звичайно визначена у законі та у державній власності, що охороняється від більшості типів людської діяльності та забруднення.
- Національний парк є природоохоронною територією категорії II згідно з визначенням Міжнародного союзу охорони природи (МСОП; англ. International Union for Conservation of Nature, IUCN) - міжнародна організація, метою якої є збереження природних ресурсів.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Матеріал 67

- Функціонування національних природних парків
- На відміну від заповідників та природних резервів, де заборонена майже будь-яка діяльність людини, однією з цілей створення національних парків є відпочинок, тому вони дозволяють відвідування туристів та перебування на своїй території за певними умовами.
- Національні парки зазвичай розташовані в місцях, які були значною мірою нерозвинені, і часто зберігають області з рідкісними тваринами, рослинами і екосистемами (особливо тими, що знаходяться у небезпеці), біологічною різноманітністю або незвичайними геологічними особливостями.
- Іноді, національні парки створюються в розвинутих областях з метою повернення деяких територій якомога близько до їх оригінального стану.
- Постанова Верховного Суду від 10 вересня 2019 року у справі № 820/688/16

Висновки

- Створення національних природних парків є питанням загальносуспільного та загальнодержавного значення, а також одним з способів вирішення основних глобальних та цивілізаційних викликів, які стоять сьогодні перед всім людством.

Висновки

- У зв'язку з цим, приватний інтерес (право на полювання, право на зайняття підприємницькою діяльністю, право на отримання у користування або власність чи розпорядження земельну ділянку), за

загальним правилом, повинен поступатися суспільному інтересу та відповідному обов'язку кожного захищати та відтворювати об'єкти природи та живого світу. Разом з тим, порушений у таких ситуаціях приватний інтерес повинен також зазнавати справедливого захисту, зокрема, через компенсацію такій особі негативних наслідків, отриманих внаслідок пріоритетності суспільного інтересу.

Матеріал 70

- Використана література:
- Берназюк Ян. Особливості розгляду спорів щодо функціонування національних природних парків // Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 7 листопада 2019 року): Збірник матеріалів. - Київ, 2019. – С. 110-118.
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zbirnik_Eko_forum.pdf
- Берназюк Ян. Презентація на тему «Особливості розгляду спорів щодо функціонування природних парків» на Міжнародному судовому форумі «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (7 листопада 2019 року, м. Київ) <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/821178/>
- Огляд практики Верховного Суду у спорах, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Digest_eco_1.pdf
- Вронська Ганна. Питання охорони довкілля в практиці ЄСПЛ та їх вплив на судову практику в Україні <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/959173/>

Джерела та матеріали

1. Матеріал 70. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zbirnik_Eko_forum.pdf
2. Матеріал 70. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/821178/>
3. Матеріал 70. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Digest_eco_1.pdf
4. Матеріал 70. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/959173/>

Файли матеріалу

[Оригінальний файл автора](#)